

Ubili osem duhovnikov

IVO ŽAJDELA

Partizani so na »osvobojenem ozemlju« v Beli krajini jeseni 1943 in leta 1944 umorili pet duhovnikov. Že leta 1942 so pokončali tri duhovnike: 9. junija Jožefa Kofalta, 7. julija so v Dragatušu ugrabili, nato pa umorili župnika Jakoba Omahna, 21. julija pa župnika v Suhorju Janeza Rztresena.

Partizani so 18. novembra 1943 ponoči ugrabili Marijo Kasun in njeno hčerko Amalijo iz vasi Kasuni, južno od Vinice, na hrvaški strani Kolpe. Med obupnim jokom mladoletnih hčerk Danice in Slavice so jima obljubljali, da se bosta obe vrnila. Deklici so zaklenili v sobo, nato pa dom izropali: na vozove so naložili posteljnino, pohištvo, zaklane prašiče, izropali so kaščo, na-

to pa vse odpeljali na slovensko stran. Ustavili so se v Podklancu pri hiši, kjer se jim je reklo pri Vukovih. V Ziljah (ob cesti med Vinico in Preloko), pod cerkvijo sv. Antona, sta si morali mati in hči z lopato skopati jamo. Slekli so ju do golega in nato mučili. Na koncu naj bi ju razrezali. Okoliški prebivalci so slišali vpitje, nato pa je pes v vas Zilje prinesel roko. Otroci so več kot dvajset let oblast prosili za pre-

kop na pokopališče, a jim je to občina Črnomelj dovolila šele 30. oktobra 1968.

Očeta družine Nika Kasuna so partizani ubili že leta 1941 med vasjo Bosanci in Severin (na hrvaški strani Kolpe). Brata Martina Kasuna so ubili leta 1944, ko so ga ugrabili v Bosiljevem. Na petrovo zvečer so ga z enajstimi drugimi zvezanega pripeljali v Vinico. Pred pomorom v Marindolu (ob Kolpi pri Adlešičih) so si morali sami skopati jamo (Franc Ižanec, *Odprti grobovi*, 2. knjiga, Buenos Aires, 1970, str. 142). Prav tako 18. novembra 1943 so vosovci umorili tri člane družine Tomašević iz Semiča: Ano (1894), Valentina (1886) in Simona (1927).

Umor starega očeta

Leta 1943 so partizani umorili 83-letnega Marka Petrica iz Bojanje vasi pri Metliki. Ubili so ga zato, ker je njegov vnuk Janez odšel od partizanov in se pridružil vaški straži. Na farnih spominskih ploščah je zapisan priimek Petrič, 1860–1943. Za njim je napisan tudi Janez Petrič, 1924–1945. Pričevalec F. Š. je v *Odprtih grobovih* (2. knjiga, str. 109) zapisal zgodbo umorjenega očeta in njegovega sina, znanege domobranskega komandanta. Takole je zapisal: »Kako dosledno je bilo maščevanje partizanov, če je kdo od partizanov prestopil v naše vrste, kaže primer Petrica, študenta šeste gimnazije, doma iz Bojanje vasi. Ko je bil še partizan, smo si nekega dne obstali nasproti ter si k njemu nismo upali v prepričanju, da nam je nastavljena zanka. Nekaj mesecev pozneje je s partizansko šajkačo in peterokrako zvezdo oborožen stopil pred metliški oblok in rekel: 'Pristopam k beli gardi!' Očetu je bilo do tega, da bi sin spregledal, v kakšnih nasprotnih vrstah se nahaja. Stari oče, ki je bil zastopnik Vzajemne zavarovalnice, pa je zastavil ves svoj vpliv na fanta in mu rekel: 'Ne morem te videti pri partizanih. Pojdi že enkrat od njih in stopi v vrste legionarjev.'

'Toda oče, partizani vas bodo ubili!' mu je ugovarjal vnuk. 'Naj me ubijejo! Zadoljen bom, ko bom zvedel, da si od rdečih odšel!' Ko so partizani videli, da je eden njihovih najboljših borcev spregledal in zginil na nasprotno stran, so sedemdesetletnega starega očeta iz maščevanja likvidirali. Poznejši nadporočnik Petric je bil eden najhrabrejših domobranskih oficirjev; padel je leta 1944 v borbi.« Domobranski oficir Janez Petric je bil verjetno ubit na obrobju Suhe krajine in Kočevskega roga, ko so tam domobranci aprila 1945 poskušali zadržati partizane.

Smrt nedolžnih civilistov

Pater Jože Žabkar je v svojih *Izpovedih* zapustil nekaj podatkov o delovanju nove komunistično-partizanske »oblasti« na

Spomenik na Žežlju nad Vinico, kjer so partizani 13. novembra 1943 umorili viniškega kaplana Ivana Salmiča.

»osvobojenem ozemlju« v Črnomlju leta 1944 (1991, str. 131–133): »29. marca 1944 ... Mavsar me je prišel iskat: 'Trije so bili obsojeni na smrt, ali bi jih šel spovedat.' Hitim v ječo v poltemi, vodi me straža, ropot zapahov, rožljanje ključev celice št. 5. Moški okoli 40 let, oče petih otrok, joka in mi stiska roko, dve dekleti v črno oblečeni. Solza in strah mi silita v oči, ko sem sedel na prično, objel spovedance, na smrt obsojene, in jih absolviral. 'Ego te absolvo ...' In pa nedolžni smo, nič nismo krivi, pozdravite mi ženo in otroke, pozdravite mi mater. Moral sem iz ječe. Čez nekaj ur bodo ta življenja strta. Spal nisem celo noč ...

30. marca. Meni je prišel sodnik dr. Boris Kocjančič javit, da so bili oni trije ustreljeni in zakopani na pokopališču na Butoraju včeraj ob 9. zvečer. Obisk, ki mi je še teh par las dvignil pokonci. Sem od Majerja pa je prišel s puško na rami Mavsar s štirimi vojaki. Izvršili so eksekucijo.« (*Izpovedi*, str. 117.)

Partizani so na »osvobojenem ozemlju« v Beli krajini jeseni 1943 in leta 1944 umorili tudi pet duhovnikov. Kot smo videli, so že leta 1942 tu pokončili tri duhovnike. 9. junija so na Krvavčem Vrh (med Semičem in Metliko) na domu ugrabili in umorili duhovnika Jožefa Kofalta. 7. julija so v Dragatušu ugrabili, nato pa umorili župnika Jakoba Omahna. 21. julija so ugrabili in kruto umorili župnika v Suhorju Janeza Raztresena.

Ivan Salmič

Viniškega kaplana Ivana Salmiča so ugrabili 13. novembra 1943 ob dveh popoldne kar pred župniščem, ko se je sprehajal in molil brevir. Odgnali so ga v gozd pri Marjini romarski cerkvi na Žežlju in kmalu se je od tam zaslišal strel.

Pater Jože Žabkar je v dnevnik zapisal (*Izpovedi*, str. 101). »14. novembra. – Martinova nedelja. Žalostna novica je prišla v Črnomelj: viniškega kaplana p. Ivana Salmiča O. T. so partizani (OK VOS) odpeljali nekam pod Žeželj in ga tam ubili. Odpeljali so ga ob dveh popoldne, ko je molil brevir pred cerkvijo. Ob štirih je že počil strel v Lovšinovih smrekah in slišali so tudi, da se je jokalo, ko jih je prosil za življenje. Zvečer so mu vso sobo obrnili in izropali. Bog se ga usmili.«

Jožef Pokorn

Podobno so partizani naredili z Jožefom Pokornom, župnikom v Preloki. Odgnali so ga 15. novembra 1943 ponoči ter umorili nekje v gozdu med Adlešiči in Črnomljem. V informativnem biltnu domobrancev Vesti (Novo mesto) so 5. aprila 1944 zapisali: »Preloka. Našli so grob od župnika Jožeta Pokorna. Ob potu iz Vinice proti Adlešičem, med Vinico in Bojanci,

so odkrili njegov grob v dragi, ki se imenuje Brtuljka, trije možje: Flajnik Jože, Gašperič Jure in Flajnik, po domače Ziljan. Vsi trije so posestniki iz Hrasta pri Vinici in so osebno župnika Pokorna dobro poznali. Grob je bil majhen in plitev. Ko so ga odkopali, so našli v njem župnikovo truplo, v duhovniški obleki s kolarjem. Vsi trije izjavljajo, da je to župnik Jože Pokorn, ki je bil dne 15. nov. zvečer odpeljan iz Preloke. Pozneje se ni več vrnil, ker so ga komunisti ubili.«

Franc Kern

Partizani so 21. aprila 1944 v cerkvi na pokopališču v Metliki umorili duhovnika Franca Kerna. Rodil se je leta 1917 na Praprotni Polici pri Velesovem na Gorenjskem. Na začetku vojne je bil še bogoslovec. Med nemškimi izgoni duhovnikov z Gorenjskega se je zatekel v Hinje, v kraj, ki je med vojno strahotno trpel zaradi partizanskega nasilja. Že junija 1942 so partizani tu ugrabili in umorili kaplana Henrika Novaka in učiteljico Darinko Čebulj. Po mašniškem posvečenju 11. julija 1943 je škof Rožman Kerna imenoval za kaplana kar v njegovi begunski novomašni župniji. 5. aprila 1944 so ga partizani v Hinjah ugrabili in odgnali v smrt, še kot drugega hinjskega duhovnika. Petnajst dni so ga vlačili po zapuščenih kočevskih vaseh in Beli krajini. Na koncu so ga umorili v metliški pokopališki cerkvi.

Jože Pravhar

Jože Pravhar se je rodil leta 1874 v Voklem pri Kranju. Od leta 1910 je bil župnik v Loškem Potoku. Leta 1942 je bil tam priča partizanskega nasilja. 30. aprila 1944 so partizani njega in več civilistov na tem območju ugrabili in jih nasilno odgnali v Črnomelj. Župnika so imeli tam zaprtega. Avgusta so se odločili, da ga uničijo.

Jože Žabkar je v dnevnik zapisal (*Izpovedi*): »10. septembra – nedelja. Imel sem prvo mašo, takoj nato pa v sodne zapore v ljudski šoli, kjer sem previdel na smrt obsojenega župnika Josipa Pravharja. Povedal sem mu, da je bila njegova prošnja za pomilostitev zavrnjena in da bova poravnala račune z ljubim Bogom ... Ko sem odhajal, mi je krepko stisnil roko, pogoltnil vso bol v srcu, se mi nasmehnil, dvignil roko proti nebu in rekel: 'Tam se vidimo!' Takoj nato sem se odpeljal k podružnici v Rodine na žegnanje. Ko sem se proti večeru vrnil v Črnomelj, me je čakalo naročilo, naj hitro grem v zapore, ker me župnik želi še enkrat videti. Vedel je: nocoj me bodo odpeljali na zadnjo pot. Jamo so naročili ob desetih, in sicer 'za nekega Švaba, ki da je mrtev'. Pa na takem prostoru, ki je proč od naših ljudi. Opet je skopal jamo ob zidu ...

Zadnjikrat sva se še vse pomenila: bil je zelo miren, bolj kakor pred odhodom vla-

ka kakšen železničar. Do vrat me je spremlil in še enkrat stisnil roko: 'Na svidenje nad zvezdami.' In potem sem šel domov. Čudno tesno mi je bilo pri srcu. Ob 9.10 zvečer je padel lahen strel ... Celo noč nisem spal, tako sem bil razburjen. Ivanka ga je srečala, ko so ga peljali v Vojno vas. Imel je roki zvezani na hrbtu in šel je pogumno smrti naproti. Vrgli so ga v izkopano jamo, slekli so ga, samo srajco in spodnje hlače so mu pustili in rožni venec dali na prsi. Opet ga je našel ob šestih zjutraj v jami nezasutega. Spoznal je v njem pokojnega župnika in ga je zasul. Žal da ni imel nobene rakve na razpolago, da bi ga dali noter.«

Rajner Erklavec

V Semiču je že več let pred vojno župnikoval p. Rajner Erklavec. Tudi v času voj-

Spomenik ubitemu kaplanu Salmiču so na Žežlju lahko postavili šele avgusta 2014.

ne je ostal med svojimi farani. Z njimi je nosil bremena okupacije in revolucije. Med nemško ofenzivo oktobra 1943 je bil na svojem mestu in je pomagal vsem, ne glede na njihovo politično pripadnost ali nazorsko opredeljenost, kolikor mu je seveda bilo mogoče. Septembra 1944 so ga ugrabili in zaprli. Čez nekaj časa se je za njim izgubila vsaka sled. Kasneje se je zvedelo, da so ga v pričakovanju nekega napada skupaj z več drugimi jetniki odpeljali proti Gorjancem. To naj bi se zgodilo konec novembra 1944. Njegov grob je menda na neki njivi blizu Suhorja.

Molk Belokranjčanov

To nikakor niso vsi, ki so jih v Beli krajini med drugo svetovno vojno umorili partizani. Na farnih spominskih ploščah po belokranjskih župnijah jih je napisanih še veliko več. Komunistično uničenje se ni tikalo samo življenj ljudi, uničili so tudi demokracijo in kulturo. O tem govori tudi to, da takšnega opisa partizanskih zločinov v Beli krajini, kot sem ga zelo na kratko opisal v teh devetih nadaljevanjih, v 75 letih od dogodkov ni sposoben napisati noben Belokranjčan. ■